

CONSERVATION OF KARST VIPER IN CROATIA

www.ursiniimacrops.com

Identifikacijska kartica	
Lat.	<i>Vipera ursinii macrops</i> Mehely, 1911
Hrv.	Planinski žutokrug
BiH.	Šargan
Eng.	Karst Viper
Zaštita:	Ugrožen na globalnom nivou

Šargan je najmanja Europska zmija ljutica koja je dio *Vipera ursinii* skupine. Pojavljuje se u malim izoliranim populacijama koje zajedno čine kompleks vrste *Vipera ursinii*, koja se sastoji od nekoliko podvrsta. Šargan predstavlja endemičnu podvrstu planinskih područja Balkana, pretežito Dinarida. Bosna i Hercegovina obuhvaća 60% areala ove vrste, a obitava još i u Hrvatskoj, Crnoj Gori, Makedoniji i Albaniji. U BiH naseljava visokoplaninske travnjake Kamešnice, Hrbina planine, Čvrsnice, Viduša planine, Lebršnika, Bjelasnice, Baba planine, Korita, Ljubuše, Volujka, Veleža, Cincara i Zelengore. Jedinstveno je prilagođen životu u planinama i nalazio ga iznad 1100 m nadmorske visine. Na tim područjima nalazimo još mnogobrojnu rijetku visokoplaninsku floru i faunu koja predstavlja važan dio prirodno-kulturnog naslijeđa.

Imaju kratko i zdepasto tijelo. Ženke su, kao i kod mnogih drugih zmija, rastom veće od mužjaka, ali svejedno vrlo rijetko dosežu duljinu od 55 cm. Što su ženke veće i starije mogu nositi više mladih. Hiberniraju pod zemljom u pukotinama između korijena drveća te se pojavljuju u proljeće nakon topljenja snijega kada izlaze prvo mužjaci, a zatim i ženke. Tijekom travnja i svibnja zmije se okupljaju radi parenja. Ženke u prosjeku mogu ostati trudne svake druge godine, a žive mlade legu uglavnom krajem kolovoza ili početkom rujna. U prosjeku se porodi 4-8 mladih zmija duljine 13-15 cm koje su teške samo 2 g. Mladi će postati spolno zreli tek tijekom svoje treće ili četvrte godine života.

Svjetliji mužjak i tamnija ženka planinskog žutokruga (foto: K. Mebert)

Distribucija planinskog žutokruga u BiH

Šargan se uglavnom hrani skakavcima i zrikavcima. Odrasle jedinke još se hrane i gušterima te malim sisavcima (poljski miš, poljska voluharica, rovke). Sami šargan može također postati plijen mnogobrojnim velikim pticama grabljivicama, svinjama, jazavcima.

Kao i sve ljutice, posjeduje otrov, no njegovo je djelovanje izrazito slabo te u slučaju ugriza njegove su posljedice najbližnje ubodu pčele ili ose.

Razlikovanje zmija otrovnica

	Planinski žutokrug <i>(Vipera ursinii macrops)</i>	Poskok <i>(Vipera ammodytes)</i>	Riđovka <i>(Vipera berus)</i>
STANIŠTE	visokoplaninski suhi travnjaci	suha i kamenita područja s rijetkim biljnim pokrovom	travnata i šumovita vlažna staništa
GLAVA	blago trokutasta	trokutasta	blago trokutasta
NJUŠKA	zaobljena	ročić na vrhu	zaobljena
VELIČINA	do 55 cm	do 90 cm	do 80 cm
ZJENICA	vertikalna	vertikalna	vertikalna
	tamna šara na svijetloj podlozi. Mužjaci su uglavnom svijetlo sivi s izraženom cik-cak leđnom prugom, dok su ženke uglavnom smeđe-žutkaste s nešto manje izraženom cik-cak prugom.	mužjaci se od ženki razlikuju i u boji: mužjaci su obično pepeljasto sivi, a samo ponekad s dodacima žučkaste ili roze boje. Ženke su najčešće smeđe, bakrene ili brončane boje. Oba spola na leđima imaju karakterističnu cik-cak liniju koja je tamnija od njihove osnovne boje (cma ili smeđa) i kod nekih primjeraka je razlomljena	boja jako varira, od potpuno svjetlih primjeraka s slabo izraženom cik-cak prugom na leđima do potpuno crnih primjeraka kod kojih cik-cak pruga nije vidljiva. Većina jedinki ipak ima izraženu cik-cak prugu duž čitavih leđa, tamniju od osnovne boje. Pruga je kod nekih jedinki razlomljena.
VISINA*	1300-2400 m	0-2400 m	0-1900 m

* okvirna nadmorska visina unutar RH

Distribucija i biologija šargana na području Bosne i Hercegovine još nije dovoljno poznata i zbog toga je pokrenut "Projekt zaštite planinskog žutokruga/šargana". Pokrenut je u suradnji udruga i institucija koje se bave ovom tematikom, kako bi se mogla odrediti precizna distribucija i odgovarajući program monitoringa ove rijetke vrste.

Za svaku jedinku šargana uzimaju se: GPS koordinate, nadmorska visina, klimatološki i meterološki parametri, tip staništa, morfološka mjerenja, ponašanje te uzorci prehrane, DNA. Osim toga bilježimo i ostalu faunu koju pronalazimo na takvim staništima (npr. vodozemci, gmizavci, leptiri, skakavci itd.). Također se bilježe moguće prijete koje ugrožavaju ta visokoplaniska staništa.

Tijekom terenskih istraživanja biti će pregledano 16 planina za koje postoje vrlo stari nalazi ili jake indikacije da je na njima vrsta prisutna. Istražit će se slijedeće lokacije: Jadovnik, Hrbina planina, Šator, Čvrtnica, Bjelasica, Viduša, Ljubuša, Tušnica, Baba planina, Somina, Lelija, Treskavica, Volujak, Velež, Cincar, Orijen.

U sklopu projekta održat će se i stručno-edukativne radionice kako bi se studenti i znanstvenici upoznali sa projektom i uključili u daljnja istraživanja s ciljem uspostave monitoringa kako bi omogućili dugotrajnu zaštitu i održavanje stabilnih populacija šargana u Bosni i Hercegovini.

PROJEKT ZAŠTITE PLANINSKOG ŽUTOKRUGA

Populacijska istraživanja na Velebitu provode se već tri godine.

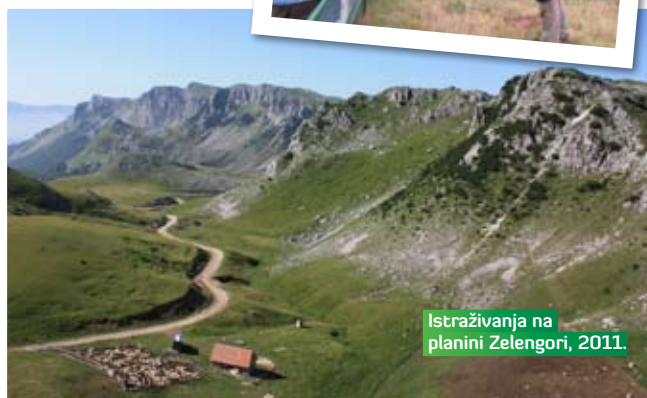
Sudjelovanje na konferenciji o statusu Vipera ursinii u Europi. Francuska 2008.

Konferencija o Vipera ursinii kompleksu u Europi, Kiskunság Nacionalni park. Mađarska, 2009

Istraživanja na planini Zelengori, 2011.

Ovaj projekt realiziran je uz pomoć Rufford Small Grant zaklade za zaštitu prirode.

This project was supported by Rufford Small Grant for nature conservation

